

Відгук

офіційного опонента, доктора історичних наук, професора Василя Івановича Ільницького на дисертацію Олександри Йосипівни Стасюк **“Радянські виборчі кампанії як чинник радянзації західних областей УРСР (1939–1953 рр.)”**, подану на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Вивчення становища населення Західної України під час Другої світової війни та у післявоєнний період становить важливу наукову проблему. Її невід’ємною складовою є процес формування (форми та методи проведення виборів) та функціонування представницької гілки влади під час радянзації регіону. Розкриття зазначеного питання суттєво ускладнювали не лише обмежений доступ до архівних фондів, але й час, необхідний для освоєння новітніх дослідницьких підходів та інтерпретаційного інструментарію. Водночас актуальність рецензованої роботи визначається як відсутністю комплексних досліджень, які б розкривали регіональні особливості проведення виборів в УРСР, так і чисто практичними завданнями – досвід проведення виборчих кампаній у радянський період дозволить змоделювати шляхи підвищення електоральної культури суспільства, розробити механізми демократизації виборчого процесу в сучасній Україні та запропонувати шляхи подолання електорального розмежування в Україні.

Враховуючи сказане вище, можемо констатувати: актуальність дослідження О. Й. Стасюк не викликає сумнівів, оскільки воно присвячене нерозробленій в новітній вітчизняній історіографії проблемі, має істотне значення для наукового розуміння й висвітлення складних суспільно-політичних процесів 1940–1950-х рр. на західноукраїнських землях. Здобувачка сформулювала важливу наукову проблему, яку поставила у центр своїх наукових зусиль та переконливо обґрунтувала потребу в її системному опрацюванні. Справді, у сучасній історіографії налічується чимало праць, в яких висвітлюються різні аспекти проведення радянзації західноукраїнських земель, проте роль представницької гілки влади в системі суспільно-політичних та економічних перетворень у цьому регіоні у часи сталінщини комплексно не вивчалася.

Дисертаційна робота виконана як складова частина планової теми відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України **“Взаємодія інституцій держави і громадянського суспільства в Україні. Західні землі (XIX–XX ст.)”** (номер державної реєстрації 0115U002458).

Структура дисертаційного дослідження О. Стасюк достатньо чітка та логічна. Вона складається зі вступу, семи розділів (18 підрозділів), висновків, списку використаних джерел і літератури (1204 позиції), а також додатків.

У **вступі** здобувачка, враховуючи сучасні тенденції розвитку історичної науки, обґрунтувала вибір теми та її актуальність, чітко сформулювала інші обов’язкові складові дисертації: об’єкт і предмет дослідження, хронологічні рамки, просторові межі, мету, завдання, наукову новизну, науково-практичне значення отриманих результатів та показала апробацію результатів дослідження. Основні результати дослідження опубліковані у 33 наукових публікаціях (1 збірник документів, 1 розділ у колективній монографії, 31 статті

(3 – у журналах Web of Science, 7 – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз, 8 – в українських наукових фахових виданнях, затверджених ДАК МОН України, 1 – у зарубіжному науковому збірнику, та 12 – у не фахових виданнях).

Проведений у першому параграфі дисертаційного дослідження історіографічний огляд, на наш погляд, є досить повним і репрезентативним. Визначаючи стан опрацювання теми, дисертантка простежила провідні тенденції двох концептуальних підходів до досліджуваної проблеми – радянського (науковці СРСР, а також їхні апологети з країн т.зв. соціалістичного табору, які глорифікували радянську політичну систему як “найдемократичнішу у світі”) та модерного (сучасні вітчизняні науковці, зарубіжна та діаспорна історіографія, що позиціонують СРСР як тоталітарну державу з диктаторською партократичною формою правління). При цьому вказала на полівимірність, багатоаспектність та неоднозначність досліджуваної проблеми, а також необхідність врахування сукупності чинників історичного, політично-правового, філософського та морально-психологічного порядку.

Авторка зуміла залучити до роботи більшість основних публікацій, присвячених досліджуваній проблемі. Проведений аналіз дозволив дійти висновків про панування ідеологічних імперативів у літературі радянської доби, чітку інституційно-функціональну спрямованість напрацювань у частині праць сучасних фахівців у галузі права і державного управління та виражену критичну компоненту в інтерпретаціях сучасними істориками виборчої системи СРСР, що позиціонується як органічний елемент більшовицької організації влади, позбавленої справжнього демократизму.

Праця виконана на залученні широкого масиву джерел різного походження, які авторка групує за кількома видово-тематичними блоками: законодавчі, керівні та директивні документи вищих органів влади та управління СРСР і УРСР; директивні вказівки ЦК КП(б)У та ВКП(б), а також місцевих парткомітетів; нормативно-правові акти; статистичні зведення; документи силових структур; пресові видання; матеріали націоналістичного підпілля; епістолярій, мемуарна література. Запропонована класифікація джерел загалом не викликає заперечень. При цьому значна частина з них зберігається в архівах різних рівнів (центральных, галузевих, обласних) та вперше вводиться авторкою до наукового обігу. Зокрема О. Стасюк залучила до роботи матеріали 26 фондів із десяти архівних інституцій України та Білорусії (Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Державного архіву Волинської області (ДАВО), Державного архіву Закарпатської області (ДАЗО), Державного архіву Івано-Франківської області (ДАІФО), Державного архіву Львівської області (ДАЛО), Державного архіву Тернопільської області (ДАТО), Державного архіву Рівненської області (ДАРО), Державного архіву Чернівецької області (ДАЧО), Національного архіву Республіки Білорусь (НАРБ). Звісно, використання такої широкої джерельної бази позитивно вплинуло на ґрунтовність наведених висновків.

Особливу цінність серед джерел архівного зберігання становлять залучені авторкою документи Галузевого державного архіву Служби безпеки України з фонду ? “Управління боротьби з бандитизмом МВЛ Управління ?-Н та 4-те

Управління МГБ-КГБ УРСР”, ф. 13 “Збірник документів про структуру та характер антирадянської діяльності “Організації Українських Націоналістів – ОУН” і “Української Повстанської Армії – УПА”, ф. 16 “Секретаріат ГПУ-КДБ УРСР” та ін. Суттєво розширили джерельну базу спогади, щоденники учасників тогочасних подій та фольклорні матеріали.

Залучений до написання дисертації комплекс джерел в цілому можна вважати достатнім, аби на належному науковому рівні розкрити всі поставлені завдання.

Невід’ємною складовою кваліфікаційних праць докторського рівня є обґрунтування теоретико-методологічної основи дослідження. При визначенні теоретичної системи координат, в яких інтерпретуються адміністративно-правові аспекти функціонування радянської системи влади, авторка використала теоретичні та концептуальні напрацювання провідних фахівців радянології світу (О. Тофлер, К. Ясперс, М. Хайдегер, Р. Піхоя, А. Авторханов, Х. Арндт, К-Р. Поппер, О. Хлевнюк, З. Бжезинський, А. Вайс, С. Кульчицький, Т. Снайдер, С. Коен, Д. Хоскінг та інші). Задля досягнення мети й осмислення висунутих завдань О. Й. Стасюк застосовує широкий спектр принципів наукового пізнання – історизму, науковості, об’єктивності, комплексності і системності, міждисциплінарних підходів. Авторка застосовує комплекс як загальнонаукових (індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, аналогії, абстрагування, узагальнення, конкретизування, формалізація), так і суто історичних (хронологічний, порівняльно-історичний, історико-типологічний) та спеціальних методів дослідження інших наукових дисциплін (політологічний, правознавчий, соціологічний тощо). Саме такий залучений інструментарій забезпечив високий рівень теоретизації емпіричного масиву, глибину дослідження, вагомість отриманих результатів.

Принципово важливим є підхід дисертантки до вибору термінологічного апарату, який необхідний не лише для пересічного читача, а й для вчених. Адже в наукових і публіцистичних текстах часто зустрічається невідповідне вживання і трактування різних термінів. Так, авторка дає визначення поняттям “тоталітаризм”, “тоталітарний режим”, “тоталітарна влада”, “парламент”, “парламентаризм”, “радянські представницькі органи влади”, “вищий представницький орган”, “державний орган”, “соціалістичний парламент”, “радянський парламент”, “складова системи народного представництва”, “органи державної влади”, “органи місцевого самоврядування”, “соціалістичного самоврядування” “вибори”, “виборча система”, “виборчі кампанії”, “демократія”, “народовладдя”, “народне представництво”, “представницька влада”, “псевдовибори”, “лжедемократія”, “декоративне представництво”, “депутатський статус”, “депутат”, “народний обранець”, “народний висуванець”, “слуга народу”, “депутатський корпус”, “електоральна поведінка”, “сталінська демократія”, “радянська демократія”, “псевдо або декоративна демократія”, “почесний громадянський обов’язок”, “тверді ленінці”, “українські буржуазні націоналісти”, “вороги народу”, “під сонцем сталінської Конституції”, “номенклатура”, “радянізація” та ін. Можливо, у праці розгляд ключових понять надміру деталізований, однак чітке й адекватне їхнє розуміння уможливорює точне “розпізнавання” окремих явищ та їхнє пояснення.

Третій розділ **“Радянська виборча система”**, який охоплює чотири підрозділи, дисертантка закономірно присвятила характеристиці виборчої системи УРСР та СРСР.

У цьому розділі дисертантка простежила еволюцію радянського виборчого права та способів його реалізації в умовах утвердження партійного диктату, сформулювавши свій погляд на проблему. Зокрема, вона чітко вказала на репресивний характер виборчої системи СРСР, що знайшло свій вияв у системному порушенні громадянських та політичних прав населення, а у окремі періоди – застосуванні військової сили до виборців. Авторкою опрацьовано організаційно-технічну процедуру виборчого процесу, докладно розкрито особливості проведення передвиборчої агітації, створення виборчих комісій, висунення кандидатів у депутати, виділення фінансового ресурсу на проведення виборів тощо. Здобувачка не обійшла увагою й принципи функціонування Верховної Ради УРСР, а також місцевих органів влади. Багато уваги приділено еволюції правового становища депутатів в системі Рад усіх рівнів. При цьому авторка доводить, що ради були покликані імітувати демократичні інституції в державі й не виконували належних їм функцій. Більшість депутатів не мали реальних можливостей впливу на розвиток суспільно-політичного чи економічного життя у державі. Їхній статус не знайшов чіткого визначення, через що вони так і не змогли стати ефективним інструментом народовладдя.

У четвертому розділі дисертації **“Перший радянський виборчий досвід західних українців”**, який складається з двох підрозділів, О. Й. Стасюк описує особливості організації та проведення виборчих кампаній на західноукраїнських землях у 1939 – 1941 рр.

Підрозділ 4.1. **“Вибори до Народних Зборів Західної України (1939 р.)”** авторка присвятила з’ясуванню форм, методів і масштабів проведення перших виборів до Народних Зборів Західної України. Вивчений джерельний матеріал дав їй змогу дійти висновку про повне несприйняття західними українцями демократії радянського зразка через відсутність реальної свободи волевиявлення, масові репресії, адміністративний тиск, які й зумовили протести місцевого населення. Коротко охарактеризовано персональний склад делегатів Народних Зборів. Окремо дослідницька зупиняється на організації виборів у Західній Білорусії, а також “клопотанні” населення Північної Буковини про приєднання до УРСР, наводячи кілька нових аспектів.

У другому підрозділі четвертого розділу **“Організація та проведення перших виборів до Верховних Рад СРСР, УРСР та місцевих органів влади (1940–1941 рр.)”** О. Стасюк докладно описала підготовку та проведення перших виборчих кампаній до представницької гілки влади у західноукраїнському регіоні. Авторка справедливо наголосила, що основним завданням влади у пербігу виборчих кампаній було зламати стару політичну систему та створити у регіоні мережу представницьких інституцій, тотожних радянським, що мало стати першим кроком до тотальної радянзації західноукраїнських областей. У роботі наведено чимало прикладів неконституційності виборчого процесу, владних маніпуляцій результатами голосування, спротиву з боку місцевих мешканців, що, як зауважує авторка, підважувало офіційні результати виборів. Здобувачка вперше характеризує депкорпус від західноукраїнських областей у

Верховних Радах СРСР та УРСР за партійною приналежністю, рівнем освіти, національністю тощо.

У п'ятому розділ рецензованої роботи **“Вибори представницької гілки влади у західних областях УРСР повоєнного періоду”** детально розглянуто організаційно-технічні засади проведення виборів до ВР СРСР, УРСР та місцевих органів влади у 1946–1947 рр., 1950–1953 рр.

У підрозділі 5.1. **“Виборчі кампанії 1946–1947 рр.”** порівнюється підготовка та проведення виборів до ВР СРСР, УРСР і місцевих органів влади. Авторка доходить висновку, що ці кампанії відрізнялися не лише способом реалізації виборчих процедур, але й різним рівнем протистояння населення та учасників національно-визвольного руху режимові. Кожна із виборчих кампаній передбачала величезну кількість директив центральної та місцевої влади, утворення виборчих округів, формування складу виборчих комісій, укладання списків виборців, виготовлення виборчої документації, масову агітаційно-пропагандистську роботу. З огляду на небажання населення брати участь у виборчих кампаніях влада зробила акцент на силовому сценарії проведення виборів, що передбачав залучення армії та спецслужб, ідеологічний, фізичний, військовий, адміністративний та морально-психологічний тиск (у лютому 1947 р., щоб не допустити чергового загострення суспільно-політичної ситуації, влада значно його зменшила), масові репресії, примус до участі у голосуванні, неконституційні дії організаторів процесу, фальсифікації результатів голосування тощо. Здобувачка доводить тезу про бойкот виборів мешканцями західноукраїнського регіону, який проявлявся у відмові від активного та пасивного виборчого права, спротиві урядовим заходам. І хоч влада, сфальшувавши результати виборів, отримала формальне визнання легітимного статусу у регіоні, симпатії західних українців залишалися на боці учасників національно-визвольного руху, які боролися за створення незалежної Української Держави. До безперечного позитиву роботи слід віднести порівняння досвіду організації та проведення радянських виборчих кампаній у західних областях з виборами на решті території УРСР, а також у країнах т. зв. соціалістичного табору.

У підрозділі 5.2. **“Особливості організації та проведення виборів у 1950–1953 рр.”** дисертантка окреслює суспільно-політичні зміни у регіоні внаслідок його радянзації та з'ясовує, як це позначилося на перебігу виборчих кампаній. О. Стасюк справедливо доводить, що на відміну від перших повоєнних виборів, які викликали активний супротив населення, вибори до ВР СРСР і УРСР та місцевих органів влади у 1950–1953 рр. відбувалися у значно спокійнішій обстановці, хоча населення продовжувало перебувати в опозиції до радянського режиму. У цей період активно використовувався адміністративний ресурс, відбувалися численні порушення виборчого законодавства, відверті фальсифікації, хоча й зросли конформістські настрої, що були наслідком масових репресій та майже повної ліквідації учасників національно-визвольного руху.

Позитивною рисою авторської концепції є те, що у шостому розділі **“Діяльність місцевих органів влади та їх роль у радянзації західних областей УРСР”** О. Стасюк розглядає питання місця та ролі місцевих органів влади під час радянзації регіону.

У першому підрозділі “Становлення та функціонування радянської гілки влади у західних областях Української РСР під час першого етапу радянзації (1939–1941 рр.)” здобувачка характеризує адміністративно-територіальні, суспільно-політичні, економічні, культурно-освітні та релігійні зміни в регіоні під оглядом функціонування місцевих органів влади. При цьому виділяє характерні ознаки представницької гілки влади: надмірна централізація, заідеологізованість, бюрократія, симбіоз виконкомів Рад з партійними та вищими управлінськими структурами влади, засилля приїжджих чиновників, їхні незадовільні фахові та моральні якості, зловживання владою, кругова порука, безкарність. Цікавою, хоча й не позбавленою дискусійності, є думка, що встановлення в регіоні жорсткого тоталітарно-партократичного режиму, який діяв на всій території СРСР, помножене на переважно невтішні зміни у суспільно-політичному та економічному житті краю, не лише не сприяло його радянзації, але й викликало спротив населення.

У підрозділі 6.2. “Роль Рад у політичних, економічних та культурних трансформаціях краю повоєнного періоду” розкривається процес відновлення та функціонування радянської адміністрації у західноукраїнському регіоні після вигнання нацистів. На підставі історіографічного матеріалу та аналізу джерел О. Стасюк стверджує, що особливостями формування представницької гілки влади в повоєнний період стало їх відновлення за рахунок державних службовців, які працювали тут впродовж 1939-1941 рр., приїжджого елемента, та низького відсотка місцевих фахівців, яким в управлінській ієрархії довіряли хіба посади заступників. У результаті, аргументовано стверджує О.Стасюк, у західних областях сформувалося високоідейне, але не надто фахове та морально невибагливе управлінське середовище, кістяк якого склали партійці та кандидати у члени КП(б)У. Дисертантка влучно зауважує, що друга радянська західноукраїнського регіону здійснювалася комуністами значно жорсткішими методами, що знаходило свій вияв не лише у масових репресіях, але й формах та методах урядування. Нефункціональність Рад та їх виконкомів, надалі була пов’язана з їхньою підконтрольністю парткомітетам, що обмежувало повноваження Рад, призводило до адміністрування та порушення принципів демократії. У роботі підкреслено непросту ситуацію з функціонуванням радянських органів влади у сільській місцевості, складне становище голів сільрад (практично виступали заручниками непрості ситуації у регіоні, пов’язаною з діяльністю ОУН і УПА, домінуванням антирадянських настроїв).

У сьомому розділі аналізованої роботи **“Реакція суспільства”** висвітлено найважливіші аспекти теми – ставлення населення до виборчих кампаній, організованих радянським режимом. Розділ складається з чотирьох підрозділів. У першому підрозділі “Політичні настрої населення” О. Й. Стасюк доводить, що ставлення населення західноукраїнських областей до радянських виборчих кампаній зумовлювалося дорадянським досвідом участі у парламентських структурах західноєвропейських держав, негативним ставленням до демократії радянського зразка, загальним негативним сприйняттям радянського режиму (через суспільно-політичну, економічну, культурно-освітню, релігійну політику). Авторці, чи не вперше у вітчизняній історіографії, вдалося виокремити кілька типів виборців у залежності від їхнього ставлення до радянської виборчої системи та під оглядом електоральної поведінки. Авторка акумулює свої

спостереження у твердженні, що мешканці цього регіону проводили активний антивиборчий протест, а їхня вимушена інтеграція до радянської політичної системи супроводжувалася появою різних форм подвійної свідомості.

У підрозділі 7.2. “Антивиборчі акції ОУН і УПА” дисертантка висвітлює широкий спектр форм і методів спротиву урядовим виборчим кампаніям з боку учасників національно-визвольного руху (від пропагандистських до збройно-терористичних). Підкреслено, що наймасштабніший спротив повстанці вчинили у лютому 1946 р. під час виборів до Верховної Ради СРСР, коли підпілля ще володіло значними силами. У наступні роки підпільники обмежувалися головно прогандистськими методами (поширення літератури, “шептаної” пропаганди, мітингів та гутірок з населенням), хоча випадки терактів над безпосередніми учасниками виборчого процесу (депутатів, членів виборчих комісій, агітаторів) документи фіксують до початку 1950-х рр. Не можна не погодитися з твердженням авторки, що хоча цей опір не міг вплинути на офіційні результати голосування, проте мав величезне значення для закріплення у свідомості західних українців ворожого ставлення до радянського режиму, яке ще довго живило протестні настрої у їхньому середовищі.

У підрозділі 7.3. “Заходи режиму з ліквідації українського національно-визвольного руху” дослідниця розглядає комплекс форм і методів, які використовувала радянська адміністрація у боротьбі з ОУН і УПА (фактичне встановлення у західноукраїнських областях воєнного стану, блокада населених пунктів, концентрація величезних військових сил, агентурна робота, використання легендованих агентурно-бойових груп, методи психологічного впливу, депортації, ліквідація хуторів, відкриті страти і судові процеси над членами ОУН та симпатиками, арешти і обшуки, вбивства, грабунки та руйнування селянських господарств, облави, засідки тощо). Авторка справедливо зауважує, що кількість військово-чекістських операцій з ліквідації “бандформувань” під час виборів значно зростала, оскільки влада тісно пов’язувала успішне проведення виборчих кампаній з ліквідацією підпільних клітин ОУН і УПА. Не позбавлений сенсу висновок дисертантки про те, що карально-репресивні акції режиму під час проведення виборчих кампаній спрямовувалися не лише проти учасників національно-визвольного руху, а й усього західноукраїнського суспільства, яке противилося радянзації.

В останньому параграфі сьомого розділу “Форми та методи спротиву цивільного населення. Інтеграція та способи пристосування” проаналізовано різноманітні форми протесту західних українців під час проведення виборчих кампаній у регіоні, а також вимушені способи інтеграції до радянської політичної системи. Зауважено, що виступи мали як організований, так і стихійний характер, поділялися на масові, групові та одиничні, відкриті і приховані, агресивні та демонстраційні тощо, а їх інтенсивність диференціювалася за соціальною та статевою ознакою. Важливо, що О. Стасюк простежує динаміку мотивації протестних акцій (1946–1947 рр. – антирадянські переконання, спрямовувалися на демонтаж існуючої системи влади, у 1950–1953 рр. – поодинокі акти відчаю людей, які втратили надію на будь-які зміни). Дисертантка робить висновок, що навіть попри силову інтеграцію до радянської політичної системи, західні українці не припиняли застосовувати різні форми повсякденного спротиву аж до розпаду Радянського Союзу.

Відзначимо також додатки із статистичними даними, складеними авторкою на основі архівних документів ЦДАВО України, ЦДАГО України, ГДА СБУ та обласних державних архівів.

Цінність дисертаційного дослідження О. Й. Стасюк полягає у можливостях практичного використання отриманих результатів. У першу чергу, при підготовці навчальних курсів з політичної історії України, історії держави та права УРСР, для написання узагальнюючих праць з історії радянського суспільства, зокрема його політичної культури. Висновки та узагальнення, асоціації та порівняння, зроблені в процесі дослідження, є придатними для оптимізації функціонування представницької гілки влади сучасної України та подолання негативних явищ, які вона успадкувала від радянської управлінської системи, подальшого осмислення шляхів розвитку українського парламентаризму, дасть змогу чіткіше структурувати українське суспільство за політичними орієнтаціями та сприятиме зниженню регіональних протиріч.

Основні результати дисертаційного дослідження і положення, що виносяться на захист, викладені у прикінцевих висновках, які видаються достатньо аргументованими і переконливими, відповідають поставленим меті та завданням.

Відзначаючи безсумнівні здобутки дисертантки в опрацюванні обраної теми, все ж слід висловити деякі зауваження і рекомендації.

1. Суттєво розширило б джерельну базу дисертації використання справ ГДА СБУ ф. 5 “Кримінальні справи на nereабілітованих осіб”, ф. 6 “Кримінальні справи на реабілітованих осіб”, ф. 65 “Справи оперативного обліку КДБ УРСР (1922–1991 pp.)”, ф. 71 “Акти передачі архівних документальних матеріалів УКДБ у Львівській області в архів (1939–1991 pp.)”, ф. 72 “Волинська область”, ф. 73 “Тернопільська область”. Оригінальну інформацію місять матеріали із фондів обласних Архів Управління СБУ і Головних Управлінь поліції. Доцільним було б введення до наукового обігу інформації із Архіву внутрішніх військ ВВ НКВС. Усі згадані архівні фонди містять унікальний матеріал як про особливості організації та проведення виборчих кампаній, так і про боротьбу репресивно-каральної системи з українським визвольним рухом.

2. Робота виграла б, якби у параграфі 7.1. “Політичні настрої західних українців” більш повноцінно був розгорнутий сюжет про позицію західноукраїнського населення (а не лише приїжджих агітаторів та партійних активістів, надісланих з інших регіонів Радянського Союзу в Західну Україну для допомоги у проведенні виборів) щодо виборів до Рад усіх рівнів, яку вони висловлювали (приховано і не приховано) у кореспонденції, яка, в свою чергу, активно люструвалася силовиками.

3. У роботі зустрічаються твердження, які викликають сумніви. Як приклад можна навести таке: “Зокрема, для безперешкодного проведення виборів до ВР СРСР у лютому 1946 року сюди спрямували значні військові сили: понад 3.500 гарнізонів регулярних військ ЧА, що нараховували півмільйона бійців” (с. 327). Очевидно, що називати цифру у півмільйона у такому контексті не зовсім коректно. Вона потребує уточнення, що це за підрахунками підпілля. І ще одне – “Згідно з доповідною запискою заступника міністра держбезпеки М. Попереки під час виборів до ВР СРСР у безпечні

1950 р. виборчі дільниці у західних областях УРСР прикривали 60 тис. 494 бійців військ МДБ, МВС та прикордонних військ” (с. 339). Очевидно, буде коректніше до цієї цифри зараховувати і підрозділи ЧА та ГОГП.

4. У параграфі 7.3. варто було б згадати про використання різного спектру спеціальних засобів боротьби радянської репресивно-каральної системи проти українського визвольного руху.

5. У дослідженні варто було б описати спроби українських націоналістів вкорінюватися в представницькі та державні органи влади у 1939 р. (наприклад, обрання члена Львівської ексекютиви ОУН Олександра Луцького депутатом Народних зборів Західної України у Львові (10 – 11.1939)).

6. Дослідження якісно зросло б, якби здобувачка підготувала біографічний довідник обраних депутатів (рівня ВР СРСР, УРСР, можливо, вдалося б і зійти на нижчі рівні).

Однак, висловлені зауваження та побажання не ставлять під сумнів отримані наукові результати та можуть бути враховані в подальшій науковій роботі дисертантки.

Детальне ознайомлення з рецензованим текстом дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження О. Й. Стасюк є самостійною і завершеною науковою працею, яка виконана на належному науковому рівні з використанням сучасних дослідницьких методів.

Дисертація О. Й. Стасюк “Радянські виборчі кампанії як чинник радянзації західних областей УРСР (1939–1953 рр.)” за структурою, змістом, новизною, обґрунтованістю наукових положень і висновків відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12-14 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України”.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

В. І. Ільницький

10.09.2021 р.

